

Hans-Ulrich'in "Der Verlorene" Adlı Romanını Kişileri Üzerinden Okumak

Hans-Ulrich's Novel Called "Der Verlorene" Reading Through People

Gürsel UYANIK

Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü, Erzurum, Türkiye

Atatürk University, Faculty of Letters,
Department of German Language and
Literature, Erzurum, Türkiye

Öz

1952 yılında Westfalya'da dünyaya gelen Hans-Ulrich Treichel günümüz Alman Yazınının önemli yazarlarından biridir. Yazarın Alman Yazın dünyasında ulaştığı konumunu, üzerinde çalıştığımız ve Türkçeye "Kaybolan"2 2 Hans-Ulrich Treichel; Kaybolan, Çev: Tanıl Bora, Ayrıntı Yayınları, Baskı 1, İstanbul 2013.başlığıyla çevrilen "Der verlorene" adlı romanına borçlu olduğunu söyleyebiliriz. Treichel, 1998 yılında yayınladığı bu romanında II. Dünya Savaşı'nın sonlarından altmışlı yıllara kadar uzanan zaman kesiti içinde bir Alman ailesinin öyküsünü, daha açık bir söylemle dramını, ailenin küçük çocuğunun bakış açısıyla anlatmaya çalışır. Romana konu edilen olaylar, Ruslardan kaçarak batıya gitmeye çalışan göçmenler arasındaki Alman ailesinin yaşadıklarından oluşmaktadır. Çalışmada romanın temel kişileri anne, baba ve anlatıcı çocuğun yaşadıklarından ve ruhsal dünyalarını baskılayan duygularından hareketle bir okuma denemesine girişilecektir.

Anahtar Kelimeler: Hans-Ulrich Treichel, Roman Sanatı, Roman Kişileri, Suçluluk ve Utanma Duyguları

ABSTRACT

Born in 1952 in Westphalia, Hans-Ulrich Treichel is one of the most important writers of contemporary German Literature. We can say that the author owes his position in the world of German Literature to his novel "Der verlorene", which we are working on and which has been translated into Turkish under the title "Kaybolan". In this novel, published in 1998, Treichel tries to tell the story, or more precisely the drama, of a German family from the point of view of the young child of the family in the time span from the end of World War II to the sixties. The events of the novel consist of the experiences of the German family among the immigrants who fled the Russians and tried to go to the west. In this study, a reading attempt will be made based on the experiences of the main characters of the novel, the mother, the father and the narrator child, and the emotions that suppress their psychological world.

Keywords: Hans-Ulrich Treichel, Novel Art, Novel Characters, Feelings of Guilt and Shame

Geliş Tarihi/Received 29.05.2024
Kabul Tarihi/Accepted 06.06.2024
Yayın Tarihi/Publication Date 29.06.2024

Sorumlu Yazar/Corresponding author:
Gül UYANIK

E-mail: guyanik@atauni.edu.tr

Atıf: Uyanık, G. (2024) Hans-Ulrich'in "Der verlorene" Adlı Romanını Kişileri Üzerinden Okumak, *Korpusgermanistik*, 3(1), 8-13.

Cite this article: Uyanık, G. (2024). Hans-Ulrich's Novel Called "Der verlorene" Reading Through People, *Korpusgermanistik*, 3(1), 8-13.

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Giriş

Sıklıkla söylenildiği gibi, yazınsal metinlerin temel işlevi bir anlamda insanı insana tanıtmaktır. Bu tanıtmaya ya bir olay ya da bir durum yoluyla gerçekleştirilir. Emin Özdemir'in belirttiği gibi, öykünün yapısı içinde insansız bir olay ve durum olmayacağı gibi, durum ve olay dışında kalmış bir kişi de düşünülemez. Kişiliğin ya da karakterin belirlenmesinde olay da durum da büyük rol oynarlar (Özdemir, 1983, s. 183). Dolayısıyla hem kişiler hem de olaylar romanın vazgeçilmez parçalarından sayılırlar. Romanın estetik yapısı oluşturulurken, olaya kişilerle canlılık kazandırılır; bu canlılık dil ve anlatım teknikleriyle desteklenerek okura sunulur. Böylece aslına benzer 'kurmaca' bir dünya elde edilir. Romancının düşlem gücü ve yazma yeteneğiyle aslına benzer yaratılan bu dünyada başlıca ilgi odağı kişilerdir. Çünkü diğer öğeler onun için vardır ve söz konusu ilgi odağı kişilerdir. Çünkü diğer öğeler onun için vardır ve söz konusu dünya onunla bir anlam ve işlev kazanır (Tekin, 2006, s. 70). Bu bağlamda bir romanın kişileri üzerinde durmanın, kişilerini tanımanın, romanın anlaşılmasına büyük bir katkı sağlayacağı söylenebilir.

Romanda yer alan kişiler bir çocuk anlatıcının gözüyle, onun izlenimleri ve gözlemleriyle yansıtılır. Yaşadığı ve tanık olduğu olaylardan yalnızca bazılarını, anne ve babasından duyduğu ve kendince önemli bulduğu konuları dile getirmeye çalışan anlatıcı, bütün her şeyi anlatmaz/anlatamaz. Her ne kadar okur, saflığı ve çocukça bakış açısı nedeniyle anlatıcıya karşı bir yakınlık hissetse de yaşananların tümünü ayrıntılı bir biçimde öğrenmekte güçlük çeker. Mehmet Tekin'in dediği gibi, birinci tekil kişi tarafından anlatılan bir romanda okur, anlatıcının zihin ve bakış açısının izin verdiği ölçüde olaylara tanık olur; kişi ve nesnelere, yine onun verdiği/verebildiği ipuçlarıyla tanımaya anlamaya çalışır. Onun görmediğini bilmediğini okuyucuda bilemez, göremez (Tekin, 2006, s. 41).

Romanda yer alan kişilerin karakterleri tamamen anlatıcının söylediklerinden yola çıkılarak belirlenir. Kişilerin karakter yapıları çizilirken iki farklı yöntemin varlığından söz edilir. Kişiler ya doğrudan ya da dolaylı biçimde tanıtılırlar. Doğrudan tanıtma anlatıcı tarafından veya başka bir figürün doğrudan konuşmaları yoluyla gerçekleşir (Rimon-Kenan, Akt, Wenzel, 2004, s. 60). Treichel romanında daha çok bu yöntemi, anlatıcının doğrudan anlatımını, başka bir söylemle anlatıcının kişiler hakkındaki duygu, düşünce ve izlenimlerini devreye sokarak kişilerini tanıtmaya çalışır. Öte yandan anlatıcı, yaşananları kişisel bir bakış açısıyla sunmaya çalıştığı için öznel olmaktan da kendini kurtaramaz. Anlatıcının yaşamı söz konusu olduğunda anlatı, çizgisel bir zaman akışına sahip olur; anlatıcı yaşamının henüz başlamadığı tarihlere de anne ve babasından aldığı ve duyduğu bilgiler çerçevesinde geriye dönüşler yapar.

Anlatılan olaylar 20 Ocak 1945 tarihinde başlar. Doğu Prusya'nın Rokowiec kentinden batıya ilerleyen sürgün konvoyu otuz-kırk kişilik bir Rus asker grubuyla karşılaşır. Korku ve panik içindeki anne, kucağında taşıdığı Arnold adındaki oğlunu yanında yürüyen bir kadının kollarına teslim eder. Çocuğunu verdiği kadınlara aralarında hiçbir konuşma geçmez. Ne kadının adını öğrenebilmiş ne de çocuğun adını ona söyleyebilmiştir. Kaybolan çocuğun aranmasının başta anne olmak üzere aile bireyleri üzerinde oluşturduğu baskılar ve bu bireylerin ruhsal dünyalarını kaplayan suçluluk ve utanma duygularının neden olduğu sorunlar anlatılır. Olayın başladığı zamanla bittiği zaman arasında yaklaşık olarak on yedi yıl geçer. Kaçış sonrasında aile, Teutoburg ormanları yakınındaki Doğu Westfalya denilen yerde kendine yeni bir düzen kurar. Arnold olduğunu düşündükleri bulunmuş çocuğun kimliğini belirleme çalışmalarının yürütüldüğü Heidelberg kenti de olayların geçtiği yerlerden biridir.

Otobiyografik özellikler de taşıyan romanın birinci tekil kişi anlatıcısı, Treichel gibi Westfalya'da dünyaya gelmiştir; anlatıcının anne, baba ve kardeşinin yaşadıkları sürgün çilesini, yazarın ailesi de acı bir biçimde deneyimlemiştir. Bu yüzden Steffen Richter romanın kendine özgü otobiyografik bir özelliğe ve farklı bir yazım tekniğine sahip olduğunu belirtir. Treichel de sürgün çilesini yaşayan biridir, onun da büyük kardeşi kaçış esnasında kaybolur, diğer kardeşler kayıp olan kardeşleriyle ilgili bilgiyi, annenin ölümünden kısa bir süre önce yani 1991 yılında öğrenirler

(Richter, Aus der NRZ vom 02.02. 2007). Romanla ilgili bu kısa bilgilerden sonra şimdi roman kişilerini, onların ruhsal dünyalarını ve ilişkilerini incelemeye geçebiliriz. Romanın üç temel kişisi vardır: Anne, Baba ve anlatıcı çocuk.

1. ANNE

Anlatının temel kahramanlarından birincisi annedir. Olayların başlamasından bitiş anına kadar romanın merkezinde ağırlıklı olarak anne yer alır. Biraz daha ileri giderek anlatıyı annenin öyküsü olarak adlandırmak yanlış olmaz. Anne hem kendisiyle hem de içinde yaşadığı çevreyle barışık olmayan, mutsuz ve huzursuz biridir. Sürekli bitkin bir görüntü çizer, uzaklara dalıp giden bakışlara sahiptir. Hiçbir şeyden mutlu olamayan, bastırmaya çalıştığı duyguların tutsaklığından kurtulamayan biri olarak, kayıp çocuğu ile ilgili konular dışında her şeye, herkese karşı ilgisiz, duyarsız bir tutum içindedir. Bu tutumları nedeniyle çevresindeki kişilerin ondan uzaklaştığı dikkat çeker. Diğer yandan, kocasının ölümünden sonra işleri aksatmadan yürütme becerisi gösterdiği için, kocasının iş yerinde çalışan kişiler tarafından güçlü bir kadın olarak da görülür.

Annenin en belirgin özelliği büyük bir suçluluk ve utanma duygusunun tutsağı olmasıdır. Suçluluk ve utanma duygularının arkasında Rusların saldırısı sırasında kucağındaki çocuğunu tanımadığı bir kadına vermesi ve tecavüze uğraması vardır. Yaşadığı tecavüz olayı, onurunu kırmış, ruh dünyasını olumsuz biçimde etkilemiştir. Çocuğunu kaybetmek, üstelik cinsel saldırıya uğramak onda bir tür ruhsal travma oluşturmuştur. Kişinin yaşamsal bütünlüğünü tehdit eden, kişide korku, dehşet, çaresizlik, utanç gibi duygulara yol açan, duygusal anlamda üstesinden gelmekte zorlandığı deneyimler ve olaylarla karşılaşması durumu olarak tanımlanan ruhsal travma, (Serin, <http://www.tavsiyedyorum.com>) tüm acımasızlığı ile gözlenmektedir kadında.

Çocuğunu kendi elleriyle hiç tanımadığı bir kadına teslim etmesi, ondaki suçluluk duygularını körüklerken, tecavüze uğraması, utanma duygularının sürekli canlı kalmasına neden olur. Anneyi kendine tutsak eden suçluluk ve utanma duygularının kaynağı durumundaki bu olay, romanın hiçbir yerinde açıkça belirtilmez aslında, sadece ima edilir. Üzerinden yıllar geçmiş olmasına karşın, olayın kadın üzerindeki etkisi o kadar büyüktür ki, konuyla ilgili açık bir biçimde kimseyle bir şey paylaşmaz. Anlatıcı, annenin olayla ilgili kendisine yalnızca "korkunç bir şey" diyerek ima yoluyla anlattıklarını şu şekilde formüle eder: "Ruslardan kaçarken korkunç bir şeyler olmuştu. Ne olduğunu söylemiyordu Anne, sadece Ruslardan kaçarken korkunç bir şeyler olduğunu söylüyordu. Baba'nın da bir şey yapamadığını, kimsenin yardım edemediğini." (Treichel, 2013, s. 11)

Cinsel saldırının olumsuz izlerini Anne'nin yaşamının tüm alanlarında bulmak olasıdır. Bu olay kadının ruhsal dünyasını etkilemekle kalmaz, toplumsal ve ikili ilişkilerini de olumsuz biçimde etkiler. Kocasıyla ilişkisinin, özellikle de cinsel yaşamlarının sağlıklı olduğunu ileri sürmek yanlış olur. Kadının cinselliğe, cinsel ilişkiye karşı tutumu soğuk ve olumsuzdur.

Anlatıcının, anne ile babası arasındaki ilişkilerle ilgili anlattıklarından, onlar arasında sevgiye, sıcak yaklaşımlara ve cinselliğe dair pek bir şeyin olmadığı saptanabilmektedir. Cinsel ilişki kadın açısından olumsuz imgelerle yüklüdür. Söz konusu imgeler onun iç dünyasını o kadar baskılamıştır ki, televizyon izlerken cinselliği çağrıştıran bir görüntü bile geçmişte yaşadığı ‘korkunç olayı’ anımsayarak kızarmasına ve utanmasına yol açar. Hatta böyle bir sahne, televizyon seyretmeyi seven Anne için, televizyonu kapatma nedeni bile olur.

“Anne de ben de televizyon karşısında donakalıyorduk ve odaya öyle bir tutukluk ve utanç hâkim oluyordu ki, nefes almaya bile cesaret edemiyorduk. En basit bir öpüşme sahnesinde bile, filmin devam etmesini ve eziyet verici sahneden kurtulmayı bekliyordum sabırsızlıkla. Ne var ki çok defa kurtuluş gerçekleşmiyor, ekranda hiçbir mahrem sahne görülmediğinde de utanç etkisini sürdürüyordu. Televizyon önündeki yalın iki başınalığımız, Anne’nin ve benim yüzümüzü mahcubiyetten kızartıyordu. (...) Mahcubiyet çok büyüdüğünde Anne televizyonu kapatıyordu. Tek bir kelime etmeden yerinden fırlıyor, düğmeye basıp odayı terk ediyordu.” (Treichel, 2013 s. 20)

Suçluluk ve utanma duyguları kadının kocasına karşı yaklaşımlarını belirlemede büyük rol oynar. Aralarındaki karı-koca ilişkisi çökmüştür sanki, evlilik sadece resmiyette yaşıyor gibidir. Roman boyunca anne ve baba arasında geçen, olumlu olarak tanımlanabilecek bir görüntü neredeyse yoktur. Sadece bir kez, Arnold olduğunu sandıkları bir çocukla ilgili Heidelberg’te yapılan incelemelerden olumlu bir sonuç çıkabileceği düşüncesi ağırlık kazandığında baba ve anne arasında bir yakınlaşma olduğu, babanın koluyla anneyi sardığı, annenin de başını onun omzuna dayadığı görülür. Bu küçük sahne dışında aralarında aşkı, sevgiyi, yakınlaşmayı çağrıştıracak en ufak bir belirti yoktur. Her ikisi de kendilerine kurdukları sınırları çizili dünyalarında yaşamayı yeğlerler. Anne kendi iç dünyasının kabukları içine sıkışırken, baba da kendini tamamen işlerine verir. Ancak babanın ölümünden sonra belli etmemiş olsa da, Anne’nin ona bağımlı olduğu ortaya çıkar. Baba kalp krizi geçirip hastaneye düştüğünde, Anne onun yatağının başından hiç ayrılmaz. Öldüğünde ise ilk kez onun yanağını okşar, kafasının etrafına dolanmış beyaz bağa dokunur, ellerini saçlarının üzerinde gezdirir ve derisi eprimiş, solgunlaşmış ellerini sıkır (Treichel, 2013: 75).

Duygusal içerikten yoksun kadın-erkek ilişkisinin yanında, anne ile çocuk arasındaki ilişkinin de sağlıklı olmadığını rahatlıkla saptıyoruz. Cinsel saldırı, Anne ile kocası arasındaki ilişkiyi olduğu kadar, Anne ile anlatıcı çocuk arasındaki ilişkiyi de olumsuz anlamda etkiler. Anne’nin çocuğa karşı yaklaşımları, bu çocuğun anne tarafından istenen bir çocuk olup olmadığı sorusunu da akla getiriyor. Çünkü anlatıcı çocuk, tecavüz olayından sonra dünyaya gelmiştir. Olayın üzerinden çok zaman geçmeden kocasıyla istemeden yaşadığı cinsel bir ilişkiden sonra bu çocuğu dünyaya getirmiş olma olasılığı, Anne’nin çocuğa karşı sergilediği soğuk ve mesafeli tutumunun bir nedeni olarak görülebilir. Biraz daha ileri giderek, annenin bu çocuğu sözünü ettiğimiz tecavüz olayının bir ürünü olarak gördüğü, bu nedenle ona karşı olumsuz bir tutum takındığı da ileri sürülebilir.

Korpusgermanistik

Rusların saldırısında çocuğunu tanımadığı bir kadının kollarına bırakmış olmayı büyük bir yanlışlık olarak gören kadın, kendini bir türlü affedememektedir. Lutz Hagestedt’in de dediği gibi Anne’nin bütün yaşamı patolojik bir biçimde gerçekleştirdiği tartışmalı bu eylem tarafından yönlendirilir ve Anne kendini suçluluk kompleksinden kurtaramaz (Hagestedt, http://www.hagestedt.de/rezensionen640_Treichel.html). Yaşamının büyük bir kısmını bu olay nedeniyle hep suçluluk duygularının baskısı altında geçirir. Sürekli biçimde kendine, Arnold’u tanımadığı bir kadına neden verdiğini, kadının ismini neden öğrenmediğini, oğlunun ismini kadına neden söylemediğini, yaptığı eylemin doğru olup olmadığını sorar. Diğer taraftan oğlunun yaşayıp yaşamadığını, yaşıyorsa nasıl bir yaşam sürdürdüğünü, nerede, kimlerle olduğunu düşünmekten de kendini alamaz. Ancak bütün bu sorulara alabildiği bir yanıt da yoktur. Her şeye karşın Anne, oğlunun öldüğünü ya da onu bir daha göremeyecek olmayı asla kabullenemez, onu bulacağına olan inancı asla sarsılmaz. İnancı o kadar güçlüdür ki, çocuğun bulunamayacağı ya da ölmüş olabileceği ihtimali bile kadına ağır gelir, onu gözyaşlarına boğar, titreme nöbetleri geçirmesine neden olur. Sürekli olarak Arnold’un yaşadığı bir dünyayı düşlemekte ve bu sanal dünyaya gidip gelmektedir. Çocuktan geriye kalan tek fotoğrafa saatlerce bakmaktan usanmaz. Bulduğunu düşündüğü, ancak bilimsel raporların onaylamadığı 2307 numaralı çocuk ile ilgili düşüncelerini dikkate aldığımızda, kadının gerçeklerden tamamen koptuğunu, kendine başka bir gerçeklik alanı oluşturduğunu saptıyoruz. Bilimsel raporlara karşın, kendince oluşturduğu bu sanal dünyadan çıkamaz ve bulunan çocuğun Arnold olduğunda ısrarcı olur. Kurduğu bu hayal dünyasında yaşarken çevresiyle, kocası ve küçük oğlu ile ilişkisi de sağlıklı yürümez.

Neşe ve mutluluk içinde geçirdiği bir günü bile yoktur neredeyse. Hiçbir şeyden zevk alamayan biridir, zaman zaman gerçekleştirilen geziler de onu mutlu etmeye yetmez. Kaçış esnasında yitirdiği oğlunun acısını ve üzüntüsünü bir türlü üzerinden atamadığı için, duyduğu üzüntü, acı ve hüznün, onun bütün vücudunu tutsak etmiş, neredeyse bütün hücrelerini doldurmuştur. Kendini bu duygulardan kurtaramayan kadın, ikinci oğlunu yani anlatıcı çocuğu sürekli ihmal eder. Arnold’un bulunması için verilen çabalar ve onun bulunamama olasılığı üzerine duyulan endişe ve korkular, yanlarındaki çocuğun unutulmasına neden olur. Kayıp çocukla ilgili olumlu bir haber veya bilgi aldıkları zaman, Anne ikinci bir çocuğunun olduğunu, onun yaşadığını fark eder ancak. Kocasının ölümünden sonra küçük oğluna biraz daha yaklaştığı saptanır. Bir anne olarak ölen babadan sonra bir anlamda oğlunu teselli etmeye çalışır. Ancak burada da Anne’nin oğlunu gerçekten teselli etmeye mi çalıştığı yoksa birilerine gereksinim duyan bir kadının, ölen kocasından sonra bu gereksinim nedeniyle mi küçük oğluna yöneldiği tartışılabilir. Oğlu, ölen babanın yerini doldurabilecek midir bu da yanıtlanması zor bir sorudur. Aslında anlatıcı çocuk, Anne’nin yaklaşımlarındaki eksikliği, çelişkiyi ve yanlışlığı anlamış gibidir. Anlatıcının duygularını dışı vuran, “Beni ciddiye aldığında da durum şuydu; sanki bana değil de yabancı birine bakıyordu.” şeklindeki sözleri, Anne’nin çocuğu reddedici tutumunu, eksik sevgi ve şefkatini ortaya koyar.

Anne'nin ilişki içinde olduğu diğer bir kişi de polis memuru Rudolph'dur. Önceleri yalnızca aileye yakın biri olarak sahneye çıkan Rudolph, kadının kocasının ölümünden sonra daha çok görülmeye başlar, zor zamanlarda hem aileye hem de kadına destek olan biridir. Sahip olduğu devlet memurluğu konumunu kullanarak, aileyle ilgili resmi işlerin daha kolay yürümesini sağlar, Arnold'un bulunması çalışmalarında Anne'ye yardımcı olur. Aralarındaki ilişkinin aşk içerikli bir boyut kazanmadığı saptır. Kadının yaklaşımlarından Rudolph ile evlenme düşüncesine sahip olduğu anlaşılıyor olsa da, yapılan evlilik teklifini de reddeder. Birlikte zaman geçirmelerine, sohbet etmelerine karşın Rudolph ile evliliği göze alamaz. Kadın hala yaşadığı 'korkunç olayın' etkisini üzerinden atmış değildir. Dolayısıyla yapılacak bir evliliğin bu koşullar altında sağlıklı bir biçimde yürüme şansı hemen hemen yok gibidir. Yaşadığı travmanın etkilerinden kurtulamayan kadının, Rudolph'un beklentilerine yanıt veremeyeceğini düşünmüş olma olasılığı ağırlıktadır.

2. BABA

Baba otoriteyi temsil eden bir kişi olarak sahneye çıkar. Çevresindeki insanlar yani hem aile bireyleri hem de kendisine ait iş yerinde çalışanlar, Baba'yı çok konuşmayan, uzun konuşmaları sevmeyen, bunun yerine kısa imalar, talimatlar ve emirlerle isteklerini ve düşüncelerini karşıya ileten biri olarak tanır. Evdeki eşyaların yerleştirilmesi ve kullanılması onun talimatlarına uygun bir biçimde gerçekleşir. Televizyonun açılması, kapatılması, ne kadar seyredileceği, seyredilecek programlar Baba'nın emirleriyle belirlenir.

"Televizyon ancak Baba izin verirse açılabilirdi ama Baba izin verdiğinde de bunu öyle isteksiz, bazen de öyle kızgın bir hal ve tarzda yapardı ki, televizyon seyretme zevki anında mahvolurdu. Ayrıca baba daha bir saniye geçmeden, söyleyeceği bir şey olduğu için televizyonun kapatılması gerektiğini hatırlayabilirdi. Televizyon açıkken bana bir şey söylemesi, onun açısından kesinkes imkansızdı. ve normal olarak benimle pek az konuşan, saatlerce görmeden, tek bir kelime yöneltmeden bana doğru bakabilen Baba'nın, tabii ki tam da televizyon açıldığında bana söyleyecek bir şeyi olurdu mutlaka. Bu esnada televizyonun açık olmasına katlanamadığı gibi, televizyonu bizzat kapatmak da onun için imkansız olurdu. Onun yerine sadece "televizyon kapansın" ya da "kutu kapansın" der, ben de derhal sandalyemden fırlayıp cihazı kapatırdım." ((Treichel, 2013: 17)

Babanın konuşmasını belirleyen emir kipleri, onun yaşam biçimini de etkiler. Birilerine emir verme, istediği biçimde yönetme ve yönlendirme yetisi, mesleki açıdan bakıldığında babayı istediği konuma taşıdığı söylenebilir. Kitap satıcılığından kabızmallığa geçmesi, oradan da et ürünleri satan bir mağazaya sahip olması, maddi açıdan zenginleştiğinin en açık göstergeleridir. Ekonomik açıdan yükselmesini, giderek daha pahalı arabalar almasından anlamak da olanaklıdır. Baba'nın mesleki anlamda yakaladığı bu yükseliş, ellili ve altmışlı yıllarda Almanya'da gerçekleşen ekonomik büyümeyle de bir koşutluk oluşturmaktadır.

Anne'nin olduğu gibi Baba'nın da iç dünyasını suçluluk duygularının kapladığını saptıyoruz. Baba'daki suçluluk duygusunun gerisinde Anne'de olduğu gibi zor zamanlarda kaybettikleri çocukları Arnold vardır. Anne, çocuğunu kendi elleriyle başka birine vermenin ve bir daha onu bulamamanın suçluluğunu taşıırken, Baba'nın suçluluk duygusu, Rusların saldırısı karşısında bir şey yapamamış olmaktan kaynaklanır. Bir baba, bir erkek hatta bir Alman olarak karısını ve çocuğunu Ruslardan koruyamamış olmanın ezikliği ve suçluluğu içindedir. Ancak Baba, Anne'nin ağlamalarla, titremelerle açığa vurduğu duyguları, bastırarak başka yollarla aşmaya çalışır. Kendini çalışmaya vererek bu duygulardan kurtulmayı dener. Arnold'u bulma çabalarında karşılaşılan bir engel, bir sorun ya da olumsuz bir bilgi, Anne'yi derinden üzüp sarsarken, Baba dirençli kalmayı başarır. Bütün zamanını, neredeyse boş denebilecek zamanlarını bile işleriyle uğraşarak geçirmeyi yeğler. Arnold'un oluşturduğu sorunlardan bu yolla kaçmaya çalışırken, ailesinden de uzaklaştığı, eşini ve çocuğunu ihmal ettiği görülür.

Baba'nın da anne gibi sadece suçluluk duygusunun değil, aynı zamanda utanma duygusunun da etkisi altında olduğunu belirliyoruz. Onun utanma duygusunun arkasında, bir Alman olarak yenilmez olarak gördüğü Almanya'nın II. Dünya Savaşı kaybetmiş olması vardır. Baba'ya göre Almanlar her zaman her alanda üstün olmalıdır, onların yenilgisi kabul edilemez bir durumdur. Bu yüzden eşi, bulmaya çalıştıkları kayıp oğulları Arnold ile ilgili olumsuz içerikli bilgileri dikkate almaz, onları yok sayarak gerçeklerden uzaklaşırken, Baba da Prusyalı kökene sahip bir Alman olarak milliyetçilik duygularının oluşturduğu romantizm içinde gerçeklerden uzak kalır. Savaş sonrası yıllar olmasına karşın, ekonomik açıdan sahip olduğu olumlu koşullar, Baba'nın rahat ve huzurlu biri olmasına yetmez. Sürekli gerilim içindedir, çevresindeki kişilere karşı sert ve katı bir tutum takınır. Baba'daki bu gerginliğin ve rahatsızlığın arkasında oğlu Arnold'un kaybolması ve eşinin Ruslar tarafından cinsel saldırıya uğraması vardır. Bu olay Baba'nın bilinçaltına yerleşir, üzerindeki baskılardan, ruhsal sorunlardan kurtulma yolu olarak çalışmayı seçer. Neredeyse haftanın yedi gününü çalışarak geçirir. Bu yolla biraz olsun geçmişin unutmayı, suçluluk ve utanma duygularının oluşturduğu baskıları aşmayı dener.

Öte yandan kaybedilen çocuğu bulma çalışmalarının uzaması da, Baba'yı gergin ve huzursuz biri olmaya iter. Bulunan çocuğun Arnold olup olmadığı ile ilgili bilimsel incelemelerin uzaması onu kızdırır, zaman kaybına sabrı yoktur. Heidelberg'te çocukla ilgili bilimsel incelemeleri yürüten Profesör Liebstedt'e bu yüzden kızgındır. Bir türlü sonuca ulaşamama, onu daha da asabileştirir ve küfreden birine dönüştürür. Yaşadığı bütün huzursuzluklar ve gerilimler ona pahalıya mal olur, yakalandığı ikinci kalp krizi sonunda yaşamını yitirir. Yoğun bir biçimde yaşadığı suçluluk ve utanma duygularının kurbanı olmaktan kurtulamaz; bu duygularını yenme çabalarında mağlup olur Baba.

3. ANLATICI ÇOCUK

Anlatıcı, II. Dünya Savaşı'nın bitmesine doğru kaybedilen Arnold adındaki çocuktan sonra dünyaya gelen ailenin ikinci çocuğudur. Roman onun bakışından anlatılır. Bu bakış açısı yapısı gereği 'dar' ve 'sınırlı' olanaklarla donatılmıştır. Çünkü olayların merkezinde yer alan ve anlatım sorununu üstlenen 'ben-anlatıcı' her şeyi görme, bilme, sezme gücüne sahip değildir. Normal bir insan gibidir, görebildiği kadarını görür, bilgisi kültürel düzeyine uygundur, sezme gücü ise sınırlıdır (Tekin, s. 54-55). Bütün bu olumsuz gibi görünen teknik özelliklere karşın Treichel, ben-anlatıcı çocuğa saflık, dürüstlük ve samimiyet gibi özellikler yükleyerek okuru etkiler ve romanın dünyasına çekmekte başarılı olur. Anlatıcı daha romanın başlarında kendini kayıp kardeşi Arnold ile karşılaştırmaya başlar. Arnold'a ait geride kalan bir fotoğraf vardır ve bu fotoğraf aile albümünde en ön sayfada yer almaktadır. Fotoğrafın anlatıcıyı rahatsız edici, kıskançlık duygularını körükleyici bir işleve sahip olduğu kolaylıkla fark edilir.

"Kardeşimi sevincinden ötürü kıskandım, beyaz battaniesinden ötürü kıskandım, fotoğraf albümündeki yerinden ötürü de kıskandım. Arnold fotoğraf albümünde en öndeydi, Anne Baba'nın düğün resimlerinden bile önce, dedelerle ninelerin portrelerinden bile önce, bense fotoğraf albümünün ta arkalarında. Ayrıca Arnold'un fotoğrafı bayağı büyüktü, benim olduğum fotoğraflar ise, şayet mini minnacık değilse, epey küçük." (Treichel, 2013: 7-8)

Anlatıcı çocuk, yer aldığı bütün fotoğraflarda hiçbir zaman ön plana çıkamamış hep geri planda kalmıştır. Fotoğraflarında bir netlik ve bütünlük yoktur ya vücudunun ya da kafasının yarısı görülebilmektedir ancak, birilerinin yanında veya arkasında yer almıştır genellikle, bazen de birilerinin gölgesi onun üzerine düşmüştür, onu seçebilmek için dikkatli bakmak gereklidir; oysa Arnold'a ait fotoğraf çok nettir. Treichel, anlatıcının hissettiklerini daha romanın girişinde imleyerek, içinde yaşadığı aile atmosferine ve bu olumsuz ortamın oluşmasına neden olan olaylara gönderme yapmak ister. Bilinçli biçimde anlatıcıyı, kendi evinde mutlu olmayan, hep bir şeylerin eksikliğini hisseden bir çocuk olarak tanıtmayı dener. Anlatıcının bir yerde kabul görmediği neredeyse dışlandığı bir ortamda yaşadığına işaret eder.

Anne ve babanın anlatıcıya yaklaşımlarında sevgi ve şefkat türünden duyguların eksikliği fark edilir. Bütün zamanlarını kaybettikleri çocuklarını aramaya ayıran anne ve baba ikinci bir çocuklarının varlığından habersiz gibidirler. Anlatıcıya yaklaşımlarındaki bu mesafeli ve soğuk tutumun, Ruslar tarafından gerçekleştirilen cinsel saldırıyla bağlantılı olduğu kolaylıkla söylenebilir. Roman boyunca anlatıcı, aile içinde yabancı bir çocuk muamelesi görür; anne ve babasıyla sağlıklı ve sıcak bir ilişki kuramadığı için, çevresindeki kişilere de yaklaşamadığı gözlenir; arkadaşım diyebileceği tek bir kişi bile yoktur çevresinde. Babasının ölümü nedeniyle yas amaçlı taşıdığı siyah bant yüzünden bile çocukların ondan uzak durdukları saptanır. Anlatıcının hem aile içinde hem de aile dışında dışlanmış

biri olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Onu çevresinden uzak tutacak olumsuz yanlarının olduğunu ileri sürmek de doğru olmaz. Aslında romanın hiçbir yerinde anlatıcı kendisiyle ilgili olumsuz denebilecek bilgiler vermez. Okur, zaman zaman anlatıcının çok zeki ve akıllı biri olmadığı izlenimine kapılmaktan kendini kurtarmasa da davranış ve söylemlerinde ondaki saflığı çok kolay saptayabilmektedir. Bazen de aşırı bir duyarlılık içinde olduğu görülür; hatta bu duyarlılığı öyle boyutlara ulaştırır ki, bir an için kaybolan çocuğun Arnold mu yoksa anlatıcının bizzat kendisi mi olduğu hususunda kuşkuyla düşülür.

Baba ve annesinin yaşamları boyunca üzerlerinden atmaya çalıştıkları, fakat bir türlü atamadıkları suçluluk ve utanma duygularının kurbanı olmaktan kurtulamaz anlatıcı çocuk. Anne ve babasının olduğu gibi, anlatıcının da iç dünyasını bu iki duygu kaplar. Çocuğa bu duyguları karşılaştığı olumsuz bir olayın yaşattığını söylemek güç, ancak içinde yaşadığı aile ortamı, anne ve babasıyla arasındaki ilişkiler onda bu duyguların oluşmasına yol açarlar. Henüz yaşı küçük olmasına karşın bu türden duyguların etkisi altında olması, okuru da rahatsız eder; okurda çocuğa karşı bir acıma duygusu oluşur.

Çocuktaki utanma duygusunun birilerinin bakışları altında kaldığında ileri bir düzeye çıktığı saptanır. Televizyonu bir şeytan icadı olarak gören aşırı dindar halasının sırtını televizyona dönerek oturması, bakışlarını çocuk üzerine kaydırması bile onun utanmasına yeter. Annesiyle birlikte televizyon izlerken, cinselliği çağrıştıran bir sahne karşısında annenin olduğu gibi, çocuğun da utanma duygularının etkisi altına girdiği gözlenir. Çocuk sadece utanma duygularıyla değil, aynı zamanda suçluluk duygularıyla da baş etmek durumundadır. Yaptığı bir yanlış olmamasına karşın yine de suçluluk duyguları taşır. Babasının yıkılan soğuk hava deposundan dolayı kendini suçlu hisseder. Yemeğe oturduğunda bile bir suçluluk duygusu sarar onu. Bu duyguların ortaya çıkması ve çocuğun iç dünyasına egemen olmasında, suçluluk ve utanma duygularıyla zehirlenmiş bir ortamda büyüyor olmasının rolü vardır. Ayrıca anlatıcının kendini bir Rus çocuğu olarak hissetmesi de bu tür duyguların arkasındaki başka bir neden olarak değerlendirilebilir.

"Doğumumdan itibaren ailede bir suçluluk ve utanç duygusu egemendi, bilmiyordum neden. Sadece yaptığım her şeyde belirli bir suçluluk ve belirli bir utanç hissettiğimi biliyordum. Mesela yemek yerken daima bir suçluluk ve utanç hissediyordum, önüme konan her ne olursa olsun. Bir parça et yediğimde vicdanım sızıyordu, patates ve tatlı yediğimde de. Yemek yediğim için kendimi suçlu hissediyordum. Kendimi suçlu hissettiğimi ve utandığımı gayet iyi biliyordum ama masum bir çocuktan başka bir şey değilken bir parça et veya patates yüzünden niye utanmam, hatta kendimi suçlu hissetmem gerektiğini hiç anlamıyordum." (Treichel, 2013:12-13)

Anlatıcı çocuk, kızgınlık ve kıskançlık duyduğu kayıp kardeşi Arnold'un bulunması durumunda, evdeki bazı eşyaları onunla paylaşacak olmasından rahatsızlık duyarken, aslında daha kötü bir ortamda yaşamak zorunda kalacağını hesaplayamaz. Yaptığı hesaplar bir çocuğun bakış açısıyla odanın ve eşyaların paylaşılması ile sınırlı kalır. Odasını ve eşyalarını paylaşmanın olumsuzluğunu dile getirirken, kayıp kardeşinin bulunmasıyla evdeki konumunun hepten kötüleşeceğini düşünemez. Öte yandan anlatıcının yorumlama yeteneğinin eksikliği, onu başkalarının yüz hareketlerine ve sözlerine güvenmek zorunda bırakır. Diğer figürlerin duygu, düşünce ve savlarının doğrudan ya da dolaylı anlatım biçimiyle ortaya konulması ve onların tepkilerinin eş zamanlı olarak betimlenmesi çok işlevli bir anlatım stratejisini olanaklı kılar. Anlatıcı olayların arka planına gitmede güçlük çekmesine karşın, okuyucuya anne ve babasının söylediklerini çözebilecek yeterli malzeme sunar (Garraio, 2004).

Kardeşinin bulunması için ailesine yardımcı olamadığı düşüncesiyle de kendini suçlu hisseder anlatıcı. Anne ve babasının beklentilerine yanıt veremediğini sanır. Bu yüzden beklenen tepkiler yerine, beklenmeyen karşıt tepkiler geliştirmeye başlar. Babası onun kısa saçları olmasını isterken, babasının bu isteğine karşın uzun saçları vardır. Babanın seyahat etme isteklerine karşı, çocuk seyahat etmemeyi tercih eder. Seyahat etmek zorunda kaldığında da tepkisini kusarak göstermeye çalışır. Anne ile baba arasındaki ilişkide olduğu gibi, anne-baba ve çocuk arasındaki ilişkide de soğukluğun egemen olduğu saptanır. Bu soğukluğun babayla çocuk arasındaki ilişkide daha da belirgin olduğu görülür. Anlatıcı babasını sürekli çalışan bir robot olarak görmektedir, onun duygusal bir anını yakalayamamıştır; ölümünde bile babasını bir insan olarak göremediğini dile getirir. Teknik olarak bakıldığında anlatıcının romanda hem bir gözlemci hem de izlenimci bir kişi gibi davrandığı saptanır. Bir yandan gördüğü ve gözlemediği şeyleri anlatırken, bir yandan da anlattıkları hakkında kendi öznel diyebileceğimiz görüşlerini de dile getirir.

Helmut Hirsch'in de belirttiği gibi romandaki temel kişilerin hemen hepsi suçluluk ve utanma duygularının baskısı altındadırlar, gündelik yaşamlarını bu duygular belirler. Baba kendini işine verirken, anne bütün zamanını kayıp oğlu Arnold'u bulmaya ayırır (Hirsch, 1999). Anlatıcı çocuk ise, anne ve babasının karşılaştıkları olayların uzantısı olarak ortaya çıkan suçluluk ve utanma duygularının egemen olduğu aile ortamının zorluklarını yaşar. Üstelik o da bu duyguları yaşamaktan kendini kurtaramaz. Ancak "Der verlorene" adlı romandaki kişilerin yaşadığı suçluluk ve utanma duygularını, Nasyonal Sosyalist ideolojinin peşinden giderek eylemler gerçekleştiren kişilerin suçluluk ve utanma duygularıyla karıştırmamak gerekir. Burada baskıya, sürgüne ve tecavüze maruz kalmış masum insanların duyguları söz konusudur. Bu açıdan bakarak Richter romanı, II Dünya Savaşı'nın haklarında pek konuşulmayan, yazılıp çizilmeyen suçsuz kurbanlarının anlatıldığı ilk romanlardan biri olarak değerlendirir (Richter, Aus der NRZ, vom 02.02. 2007).

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Finansal Destek: Yazar, bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author have no conflicts of interest to declare.

Financial Disclosure: The author declared that this study has received no financial support.

References

- Treichel, H. U. (2013). *Kaybolan*, Çev: Tanıl Bora, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Özdemir, E. (1983). *Yazı ve Yazınsal Türler*, İstanbul: Varlık Yayınları.
- Tekin, M. (2006). *Roman Sanatı I, Romanın Unsurları*, İstanbul: Ötügen Yayınları.
- Wenzel, P. (Shlomith Rimon-Kenan'dan aktaran); *Einführung in die Erzähltextanalyse. Katogorien, Modelle, Probleme, WVT-Handbücher zum literaturwissenschaftlichen Studium; Wissenschaftlicher verlag, Trier 2004, Bd. 6.*
- Richter, St. "Ein Lehrer für verdammt gute Autoren", *Aus der NRZ, vom 02.02. 2007.*
- Serin, S. "Ruhsal Travma ve Sonrasında Görülen Sorunlar", <http://www.tavsiyedyorum.com>
- Hagestedt, L. "Von Schuld und Scham und wie es dazu kam", (<http://www.hagestedt.de/rezensionen640Treichel.html>)
- Garraio, J. (2004). *vergewaltigung als Schlüsselbegriff einer misslungenen vergangenheitsbewältigung: Hans-Ulrich Treichels Der verlorene und Reinhard Jirgls Die Unvollendeten*, Universidade de Coimbra (CES) Portekiz.
- Hirsch, H. (1999). "Immer wieder eine Entdeckung: Kindheit", *Berliner LeseZeichen, Ausgabe 6/99, Edition Luisenstadt.*